

de opvoedvraag Maaike Bezemer

Je kind met school helpen is prima, maar een ouder is geen spellingchecker

De tekst voor Nederlands staat vol fouten. Is het wel verstandig van ouders die er allemaal uit te vissen?

Vanaf de brugklas horen ouders dat ze zich moeten bezighouden met het schoolwerk van hun kind. Nu zit zoon in 3-havo. Voor Nederlands moet hij een verhaal schrijven en als het af is, vraagt hij zijn moeder om het na te lezen. “Het was een leuk verhaal, maar het stond vol spelfouten”, schrijft zij. “Die heb ik dus verbeterd.”

Het verhaal wordt ook beoordeeld op spelling. Zoon scoort daarop maximaal, het is immers foutloos. Voor het totaal krijgt de jongen een 8,1 en de docent voegt er nog aan toe: “Veel beter dan in de les, goed gedaan”.

Nu zit de moeder met de vraag: wat is nou de bedoeling? Moet zij zich er niet mee bemoeien, of toch wel? “Oké, had ik de fouten er niet uitgehaald, dan had hij nog steeds een voldoende gehaald, al was het niet meer dan een 6,5. Maar wat is zijn cijfer nu waard?”

Docenten waarderen het als ouders helpen, zegt leraar Nederlands Jaap van Ree van scholengemeenschap Het Streek in Ede. “Maar ga niet klakkeloos verbeteren, dan is dat cijfer echt minder waard. Kijk liever met je zoon waaróm hij die fouten maakt.”

De moeder kan de verkeerd geschreven woorden onderstrepen, of een vinkje zetten bij de zinnen met een spelfout, oppert hij. “Dan kijkt zoonlief eerst zelf maar of hij het kan verbeteren. Bijles thuis kan nooit kwaad, dan haalt hij straks wellicht ook dikke voldoendes op eigen kracht.”

Van Ree heeft geen hoge pet op van de gemiddelde havo-leerling. “Ze vinden het al gauw goed. Als spelling niet meetelt in het cijfer, dan doen ze er ook geen moeite voor.” Hoofdletters vergeten, punten, komma’s: de docent wijt veel taalfouten aan luiheid of slordigheid. “Op de basisschool is de ‘dubbel d’ of ‘dubbel t’ erin gestampt. Dan krijg je opeens ‘vetgemestte’ varkens of het ‘besteedde’ bedrag. De zin staat in verleden tijd, dus doe maar dubbele letters. De meeste leerlingen kunnen het best, als ze even nadenken.”

Toch is juist dat ‘even nadenken over de spelling’ lastig, zegt Ro-

bert Chamalaun. Hij geeft Nederlands op het Jacob Roelandslyceum in Boxtel en doet onderzoek naar werkwoordspelling aan het Max Planck Instituut voor Psycholinguïstiek. Een verhaal schrijven is een complexe vaardigheid, zegt hij. “Er komen zoveel verschillende onderdelen samen. Je focust op de inhoud, je wil structuur aanbrengen, gedachten omzetten in woorden. Dan heeft het werkgeheugen geen ruimte om ook nog de spelling te checken. Dat kun je beter een dag later even doen.”

Gevoel voor taal is aan te kweken. Spellingsbewustzijn noemt Chamalaun dat. “Het leren begint op de basisschool, maar je kunt er een heel leven zoet mee zijn. Je moet leren reflecteren op de eigen vaardigheden. Welke fouten maak ik steeds opnieuw?”

Er zijn homofone werkwoorden – woorden met eenzelfde uitspraak – waar ook veelschrijvers nog moeite mee hebben. ‘Gebeurd’ ziet er in een bijzin soms logischer uit met een d, ook al is het de persoonsvorm. Het werkgeheugen kiest liefst de variant die bekend voorkomt.

Hetzelfde geldt voor ‘bepaald’ aan het eind van een zin. Dan denk je eerder aan de voltooide tijd, dus een d.

Als docent weet Chamalaun redelijk wel of zijn leerlingen goed zijn in taal. “We doen elk jaar een diagnostische toets.” Hulp van ouders of internet herkent hij eerder aan het gebruik van moeilijke woorden dan aan de spelling. “Word heeft tenslotte ook al een spellingchecker.” Van Ree dekt zich in. Bij boeken verkiest hij een mondelinge overhoring boven een geschreven verslag – “dat plukken ze toch maar van internet, soms met spelfouten en al”. Een betoog moeten zijn leerlingen altijd op school schrijven.

Hoe vaker je leerlingen op hun valkuilen wijst, des te sneller groeit het spellingsbewustzijn. Dus help als ouder waar je kunt, zegt de docent uit Boxtel. “En laat ze de regels er nog maar eens bij zoeken.” Of zo’n puber daar zin in heeft? Chamalaun is optimistisch. “In dit voorbeeld is het een 8,1 óf een 6,5. Als het om punten gaat, zijn ze er echt wel voor te porren.”

Zelf een kwestie indienen? Opvoedvraag@trouw.nl

‘Kijk liever samen met je zoon waaróm hij die fouten maakt’

Vergeet de ruzies die volwassenen erover maken, en kijk door de ogen van het kind. Een kind kan vele Pieten aan, als de mythe maar intact blijft.

TEKST **Jente van Haften**

Zwarte Piet is niet heilig, maar wel kwetsbaar

Er is al veel gezegd en geschreven over Zwarte Piet en diens rol in het Sinterklaasfeest. “Het is traditie”, roept de één. “Het is racisme”, roept de ander. Maar het gaat hier vooral om een kinderfeest. Relevant dus om de discussie eens te bekijken vanuit het perspectief van kinderen. Hoe zij Zwarte Piet zien en of het erg voor hen is als Piet opeens van uiterlijk verandert.

Hoe kan het dat Sinterklaas al zo oud is? En hoe komt zijn schimmel op het dak? Hoe komen cadeautjes eigenlijk in je schoen? Volstrekt legitieme vragen, die kinderen vrijwel nooit stellen. Doen ze het wel, dan nemen ze genoeg met totaal onlogische antwoorden. Simpelweg omdat fantasie en werkelijkheid nog door elkaar lopen. ‘Magisch denken’ heet dat in de ontwikkelingspsychologie.

In de fase van drie tot ongeveer zes jaar is alles nog mogelijk, net als in sprookjes. Dit magisch denken en het gebrek aan besef van oorzaak en gevolg verklaren veel van het geloof in Sinterklaas. Tegenstellingen kunnen prima naast elkaar bestaan en voor gebeurtenissen die niet lijken te stroken met de mythe is gemakkelijk een verklaring gevonden.

Switchen

Volgens Willem Koops, hoogleraar ontwikkelingspsychologie, kun je daarin heel ver gaan. “Jonge kinderen switchen probleemloos tussen fantasie en werkelijkheid. Ze gaan volledig op in hun verbeelding.”

Dat Zwarte Piet nooit zo zwart kan zijn van het roet als je je bedenkt dat de helft van de Nederlandse huizen geen schoorsteen heeft, doet voor het jonge kind niet ter zake.

Het lijkt er dus op dat we niet bang hoeven

te zijn dat we een generatie van racisten opvoeden als we Zwarte Piet zwart laten. Koops beaamt dit: “Voor kinderen is het Sinterklaasfeest een magisch sprookje. Het draait enkel om de spanning, de verwachting, de verbeelding. Kinderen kennen sowieso geen betekenis toe aan huidskleur. Doen ze dat wel, dan komt dat door de opvoeding. De ouders hebben hen geattendeerd op het onderscheid en er betekenis aan gegeven.”

Christa Nieuwboer, lector pedagogiek aan de Fontys Hogeschool: “Tot vier jaar zijn kinderen zich niet zozeer bewust van de ander; er is geen ik-jij-onderscheid. Pas vanaf vier jaar worden ze zich daar langzaam van bewust. En vanaf zeven gaan ze vergelijken. Maar ook dan geldt dat ze Zwarte Piet niet uit zichzelf associëren met de Surinaamse buurman. Het Sinterklaasverhaal is een volksvertelling en Zwarte Piet een icoon.”

Traditie

Het fenomeen magisch denken maakt dat het voor jonge kinderen eenvoudig is om Piet aan

Het probleem ontstaat pas als volwassenen ruziën en kinderen dat door krijgen

te passen en een andere kleur te geven. Alles kan immers, zolang er maar een ‘logische’ verklaring voor is. Piet is wit omdat hij zich eens goed gewassen heeft. Of groen omdat hij mis-selijk is van de pepernoten.

Psychooloog Willem Koops: “Het kind schakelt zo snel dat het er niet toe doet of Piet zwart of wit is. Het is zelfs prima om hem helemaal af te schaffen. Zolang ouders en andere opvoeders het verhaal aannemelijk maken, is er niks aan de hand”.

“Als je puur geschiedkundig kijkt, heeft Sinterklaas het sowieso een hele tijd gedaan zonder hulp. Daarnaast zijn door de eeuwen heen tal van andere veranderingen de revue gepasseerd. Een volksvertelling past zich aan cultuur en tijdsbeeld aan. En tradities zijn niet statisch. Sowieso is traditie een begrip dat er in het kinderbrein weinig toe doet.”

Verwarring

Volgens de hoogleraar is het wel verstandig om goed na te denken hoe het nu verder moet met Piet. “De varianten die nu worden voorgesteld, op televisie en bij de verschillende intochten, lopen te ver uiteen. Van paars tot groen en van koekjespiet tot clownspiet. Dat is de dood van Zwarte Piet. Zelfs met hun magisch denken kunnen kinderen die veelvoud niet aan.”

Nieuwboer beaamt: “Iconische figuren hebben een aantrekkingskracht op kinderen, omdat volwassenen er verhalen omheen vertellen. Zwarte Piet kan door de schoorsteen, een clown kan je altijd aan het lachen maken en een tovenaer kan toveren. Dingen die gewone mensen niet kunnen. Als je deze rollen en symbolen door elkaar gooit, wordt het te verwarrend. Je redt het Sinterklaasfeest er niet mee en doet bovendien afbreuk aan al die andere verhalen.”

Kinderen die beginnen te twijfelen aan het bestaan van Sinterklaas – zo tussen de zeven en negen jaar – blijken het meest kwetsbaar voor verandering. “Deze kinderen hebben de neiging eerst harder aan het verhaal vast te houden, omdat ze nog niet willen loslaten dat volwassenen alles weten. Een te plotselinge verandering kan dan bedreigend zijn. Het forceert ze van geloof naar ongeloof. Ze kunnen hun vertrouwen in het gezag van volwassenen verliezen”, aldus pedagoog Nieuwboer.

Toekomst van Piet

Dat er iets moet veranderen, daarover zijn beide deskundigen het eens. Koops: “Door de hele discussie is het Sinterklaasfeest in de context van racisme geplaatst. Of je nu voor of tegen Zwarte Piet bent; daar voelt niemand zich prettig bij. Dat geldt uiteindelijk ook voor de kinderen, puur omdat het van de ouders afstraalt.”

Om diezelfde reden is het volgens Nieuwboer het beste dicht bij de traditie te blijven. “Een witte Piet met vegen van roet is een acceptabele verandering binnen het sinterklaasverhaal. Een kleine aanpassing die dicht bij het feitelijke verhaal blijft, waar niemand zich ongemakkelijk bij hoeft te voelen en die goed aansluit bij het denkniveau van de kinderen.”

Volgens Nieuwboer zit de crux in alle opzichten bij de ouders. Het zijn niet de kinderen die problemen hebben met Zwarte Piet of wijzigingen aan zijn uiterlijk. “Het probleem ontstaat pas als volwassenen ruziën en kinderen dat door krijgen. Je ontnemt kinderen zo de diepere beleving van een iconisch verhaal dat er elk jaar iemand komt die jou kent, die iets voor jou meeneemt, die van je houdt.”

“Het is in het belang van het kind om een goed verhaal te blijven vertellen, waarin die kern overeind blijft.”

BEELD ROB REINDERS / NATIONALE BEELDBANK

Piet onderzocht

Dat kleine kinderen niet uit zichzelf betekenis toekennen aan huidskleur en dat ze Zwarte Piet niet associëren met de Surinaamse buurman, baseren hoogleraar Willem Koops en lector Christa Nieuwboer op algemene bevindingen uit de ontwikkelingspsychologie en pedagogiek. De Universiteit van Leiden doet momenteel heel specifiek en systematisch onderzoek naar Zwarte Piet. De onderzoekers bekijken in hoeverre kinderen vanaf vijf jaar Zwarte Piet associëren met mensen met een donkere huidskleur en in hoeverre ze hem als fantasiefiguur zien. Hoogleraar Judi Mesman: “We verwachten geen doorbraak in het debat, maar willen een wetenschappelijke bijdrage leveren en het perspectief van het kind inzichtelijk maken.” De resultaten van Mesmans onderzoek worden in december verwacht.

Hokjes overboord

voor de klas

Bart Ongerling

Onlangs kreeg ik in de klas de vraag of ik ook meester Bart zou zijn als ik donker was geweest. Ik ben een blanke man die lesgeeft in de Bijlmer, iets waar mensen regelmatig een oordeel over hebben. De Bijlmer zou namelijk gevaarlijk zijn, of ik ben ‘die docent die de kansarme kinderen wel even zal helpen’. Ik heb een boek uitgebracht en een column in *Trouw*, ik mag mijn mening geven over het onderwijs en ik voel dat ik gehoord word. Een kans die lang niet voor iedereen is weggelegd. Niet vaak heb ik me gemengd in de discussie over hedendaags racisme. Kan ik als bevoorrechte witte Nederlander eigenlijk wel iets zeggen over racisme? Kan ik wel klagen over discriminatie, terwijl ik het als persoon niet of nauwelijks aan den lijve ondervind? Waarom zou ik hier als kansrijke witte Nederlander überhaupt over mekkeren?

In mijn klassen zie ik het op zich goed gaan. Kinderen denken over het algemeen niet in zwart en wit of in hokjes, ze denken in gelijken. Ik laat mijn leerlingen bewust in groepjes samenwerken. Na afloop vraag ik ze op te noemen wat de kwaliteiten van hun groepsleden zijn. Ze beoordelen gelukkig de kwaliteiten, niet elkaars kleur of afkomst. Toch ben ik de leraar die hen moet vertellen hoe de wereld écht in elkaar zit. Dat er in de wereld zoiets als *white privilege* is, en dat ze hier ook op school soms mee te maken zullen hebben. Ik vertel ze dat er een oneerlijke verdeling van kansen is, ook al lijkt dat op het eerste gezicht voor hen niet zo. De ene leerling heeft het ontzettend goed thuis, een andere klasgenoot moet het met veel minder doen. Hoe verder zij doordringen in de samenleving, hoe meer zichtbaar de voorkeur voor blank wordt. *White privilege* is makkelijk te ontkennen wanneer je onbewust van de voordelen geniet. We vergeten het bestaan ervan omdat we simpelweg niet beter weten.

Soms lees ik in de reacties onder mijn columns dat ik me moet beperken tot mijn vak en het schrijven van fijne stukjes, want ik ben maar gewoon een docent. Toch is dit voor mij juist een les die onderwezen moet worden. Ik hoop met recht te kunnen zeggen dat ik mijn plek ken; ik ben me wel degelijk bewust van mijn bevoorrechte positie ten opzichte van etnische minderheden. Ook weet ik dat er veel docenten zijn die onbewust onderscheid maken, en dáár zit het hem nu net in.

Juist in het onderwijs moeten we voorkomen dat wij zelf keihard meedoen aan deze voortrekkerij. Als docent kennen we als geen ander de verschillen in kansen, maar wat dóen we er echt aan? We zullen het verschil moeten maken door er rationeel naar te handelen en, ironisch gezegd, ‘kleur te bekennen’. Maar goed, voor mij is het misschien makkelijk gezegd.

Als docent kennen we als geen ander de verschillen in kansen